

ажырамас бөлігі болып отыр. Сондықтан ересек топ балаларын оқыту мен тәрбиелеудің негізгі мақсаты-баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болып отыр. Бұл мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде ересек топ балаларының жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогтардың педагогикалық әдістемелерді балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты қолдана білу сауаттылығына да байланысты болмақ.

Ересек топ балаларының ойын әдістері арқылы логикалық ойлау қабылетін дамыту балабақшаның оқу тәрбие процесінде жүзеге асады.

Ойын оқу үстіндегі оқытумен де тығыз байланысты. Ойын ешқашан да өзінің қызығушылығын жоғалтпайды, тек оның мазмұны, сипаты өзгереді. Ересек топ балаларының өз ойын көрсете білуге ішкі қажеттілік тудыруы қажет.

Ойын ешқашанда ішкі құрылымын өзгертпейді тек оның мазмұны, сипаты өзгереді. Ойын баланың өмірін қызыққа, қуанышқа бөлеуін қамтамасыз ету үшін ол балалардың ойынға деген сүйіспеншілігі мен қызығушылығын тәрбиелейді. Ересек топ балалары ойнай отырып ойланады, қиялы дамиды. Сондықтан ойын арқылы балалар өмірден көптеген мәліметтер алып, білімін жетілдіріп, өз қажетін қалай қанағаттандыра алатынын, қандай қабілеті бар екенін байқап көрсетеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Шығармалары:мақалалар, очерктер, педагогикалық ой-пайымдар, аудармалар. - Алматы: Ана тілі, 2014. - 384 б.
2. Жұмабекова Ф.Н. Мектепке дейінгі педагогика, 2014. - 304 б.
3. Аралбаева Қ.Р. Мектепке дейінгі педагогика. - М.: полиграфкомбинат, 2012. – 217 б.
4. Выготский, Л.С. Вопросы детской психологии. - М.: просвещение, 2009. – 541 б.
5. Теленова Ұ.Т. Балабақшадағы аралас топ балаларын ұлттық ойындар арқылы адамгершілікке тәрбиелеу. - Атырау, 2002. – 137 б.
6. Микляева Н.В., Микляева Ю.В., Виноградова Н.А. Дошкольная педагогика: учебник для академического бакалавриата. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательство Юрайт, 2015. - 496 с.

Қуанышбекова. А.Қ., Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Педагогика факультеті, Дф-31-21к тобының студенті
(*Ғылыми жетекші - п.ғ.м., арнайы және инклюзивті білім беру кафедрасының аға оқытушы Алишбаева.С.Ж*)

МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ ТІРЕК-ҚИМЫЛ АППАРАТЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІ DAҒДЫЛАРЫН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭМОЦИОНАЛЬДЫҚ ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІМЕН ДАЙЫНДАЛҒАН ОЙЫНДАРМЕН ДАМУ

Кіріспе. Тірек-қимыл аппарат бұзылысы бар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту, арттыру. Дайындалып отырған тапсырмалар мен ойындардың негізгі міндеттері: тірек-қимыл бұзылысы бар оқушылардың әлеуметтік артта қалушы дағдыларының ғылыми-теориялық негізін анықтау; тірек-қимыл бұзылысы бар оқушылардың әлеуметтік дағдыларының ерекшелігін зерттеу; әлеуметтік дағдыларын арттыруға бағытталған тірек-қимыл аппарат бұзылысы бар оқушыларға арналған бағдарламасы дайындау және оны эксперименталды түрде қолдану. Негізгі өзектілігі, осы таңда тірек-қимыл аппараты бұзылысы бар балалар саны өсуі мен олардың негізгі өмірлік дағдыларының артта қалуы болып отыр. Сол себепті де негізгі сұраныстарға сүйене отырып әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған әдістемелік кешенді ұсынғымыз келіп отыр. Ғылыми жаңалығы: тірек-қимыл аппараты бұзылысы бар балалардың әлеуметтік дағдыларын арттыруға арналған арнайы әдістемелік кешен бағдарламасын құру болып табылады.

Тірек-қимыл жүйесі - бұл кеңістікте қозғалу мүмкіндігі мен ағзаның ішкі мүшелерінің қорғанысын қамтамасыз ететін, оған тірек жүйесі болатын, ағзаға пішін беретін, қаңқа түзуші құрылымдар кешені, адамның қозғалыс аппараты. Тірек-қимыл жүйесі 640 бұлшықеттен, 200-212 қаңқа сүйектерінен, бірнеше жүздеген сіңірден тұратын, өздігінен жұмыс атқаратын

механизм. Тірек-қимыл жүйесінің өсуіне гипофиз гармоны мен соматотропин ықпал етеді. Тірек-қимыл аппараты форманы, қолдауды, тұрақтылықты және қозғалысты қамтамасыз етеді дене [1].

БЦП-ның негізгі клиникалық белгілері: түрлі қимыл-қозғалыс кемістіктері, психикалық бұзылулар, тіл мүкестері және әлеуметтік дағды мәселелері [3]. БЦП-ның негізгі себептері: ананың жүктілігі кезінде немесе босану кезінде, немесе бала өмірінің алғашқы жылдарында әртүрлі әсерлері. Пренотальды кезеңде ұрыққа зиянды әсер ететін келесі факторларды атап көрсетуге болады:

-жүкті ананың инфекциялық аурулармен ауруы (вирустық жұқпалы аурулар, қызылша, токсоплазмоз);

-ананың жүрек-қан тамыр және эндокриндік жүйе аурулары;

-ана құрсағы кезіндегі, ұрықтың жарақаттанулары мен зақымданулары;

-ананың және баланың қанының резус-фактордың сәйкес келмеуі;

-физикалық факторлардың әсері (қызыну мен өте қатты тоңу, вибрацияның әсері, оның ішінде әртүрлі ультракүлгін сәулелер)

-экологияның жағымсыз әсері (ауаның, судың ластануы, азық-түліктегі нитраттардың, уландырғыш заттардың, радионуклидтедің, әртүрлі жасанды қоспалардың көп мөлшерде болуы) [5].

2024 жылдың басында психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация (ПМПК) есебінде 203 мың мүгедектігі бар бала тіркелген, олардың 66 мыңы мектеп жасына дейінгі, ал 137 мыңы мектеп жасындағы балалар. Жыл сайын елімізде 11 мыңнан астам балаға мүгедектік диагнозы қойылады, олардың шамамен 22,9%-ы жүйке жүйесі ауруларына байланысты. Тірек-қимыл аппаратының функциялары бұзылған балаларға эмоционалды-ерікті саланың бұзылуы тән. Кейбір балаларда олар эмоционалды қозғыштық, ашуланшақтық, мотордың тежелуі, ал басқаларында - тежелу, ұялшақтық, ұялшақтық түрінде көрінеді [4]. Көңіл-күйдің ауытқуына бейімділік көбінесе эмоционалды реакциялардың инерттілігімен үйлеседі. Эмоционалды қозғыштықтың жоғарылауы көбінесе жылау, ашуланшақтық, көңіл-күй, наразылық реакциясымен үйлеседі, бұл бала үшін жаңа жағдайда және шаршау кезінде күшейеді. Кейде сынның төмендеуімен (эйфория) қуанышты, көтеріңкі, көтеріңкі көңіл-күй байқалады. Мінез-құлықтың бұзылуы мотордың тежелуі, агрессия, басқаларға наразылық реакциясы түрінде көрінуі мүмкін. Кейбір балаларда толық немқұрайлылық, немқұрайлылық, немқұрайлылық күйін байқауға болады.[2]

Негізгі бөлім. Келесі көрсетілетін тапсырмалар мен ойындар жүйесі педагогтар мен ата-аналарға балалармен жеке не топтық жұмыстарға арналған.

ЭМОЦИЯНЫ ҚОЛДАНУҒА АРНАЛҒАН ОЙЫНДАР МЕН ТАПСЫРМАЛАР

«Мен бүгін не сезіндім»

Мақсаты: Бұл эмоцияларды саналы түрде қабылдауға және оларды қабылдауға және қорықпауға үйретеді.

Эмоциялардың суреттерін басып шығарып алыңыз. Күн сайын бала, бүгінгі күннің эмоциясын таңдайды. Балаларға қызықты болуы үшін сүйікті мультфильм кейіпкеріңізді ала аласыз. Балаларға сабақ басында немесе сабақ соңында суретті таңдап, "бүгін мен қуаныш, көңілсіз, ашуды сезіндім" деп айтады. Бұл ойынды баламен кез-келген жаста ойнай аласыз.

«Эмоционалды компас»

Мақсаты: ойында балалар эмоцияларын оңай ашады. Ал ата-аналар баласының қабылдау әлемні мен оның жеке көзқарасы жайлы біле алады.

Ойын басында, әр ойыншы эмоциялар бейнеленген сегіз картаны алады (қайғы, қуаныш, ашу, жиіркеніш, таңдану, қорқыныш, қызығушылық, реніш). Тізімді толықтыруға және өзгертуге болады. Ең бастысы, барлық қатысушылардың карточкалар жиынтығы бірдей болуы тиіс.

Ережелер: әрбір жұмбақ ойыншы эмоциямен байланысты сөзді, жағдайды немесе ұғымды ойлап табады және сол ойлаған затын сипаттап береді. Содан кейін ол картаны көрсетпей жоғары қаратып шеңберге салады. Қалғандары бұл эмоцияның не екенін болжауы керек. Бұл ойын барлық қатысушы эмоцияны болжайтын отбасы немесе топ үшін қызықты ойын.

«Бейнені қайтала»

Мақсаты: бұл ойын баланың бет әлпетін(мимикасын) түсінуіне, бет әлпетін өз бетінше бақылау қабілетіне арттыруға ықпал етеді.

Әр түрлі эмоциялары бар карталарды дайындаңыз, балаға кезек-кезек карточкаларды беріп, оларды қайталауын сұраңыз. Берілген карточкадағы қандай эмоция екенін анықтауға көмектесіңіз немесе сұрап отырыңыз. Содан кейін орындарыңызбен ауысыңыздар. Ол сізге эмоциялар бейнелеген карточкаларды кезекпен ұсынсын.

СОЦИАЛДЫ СЮЖЕТТІ ОЙЫНДАР

«Сурет сал»

Мақсаты: Ойын барлық балаларға өзін көрсетуге мүмкіндік береді, мұнда қиял дамытуға қатысы жоқ. Ойын негізі қатарластарымен дұрыс қарым-қатынас құруға, топта өзін еркін ұстауға арналған ойын болып келеді.

Ойын өте қарапайым. Сіз оны тіпті екі адам бірге ойнай алады. Бір адам қағаз бетіне сурет сала бастайды. Жұптың екінші ойыншысы сызбаны жалғастырып, қағаз бен қарындашты бірінші ойыншыға қайта береді. Бірінші ойыншы сурет аяқталғанға дейін тағы да жалғастырады. Егер сіз топпен ойнайтын болсаңыз, онда ойын сәл басқаша ойналады. Барлық ойыншылар шеңберде отырады. Олар бір уақытта қағаз парағына сурет сала бастайды және жүргізушінің сигналы бойынша олар өз суреттерін сол жақтағы көршісіне береді. Ал өздері суретті оң жақтағы көршісінен алады. Әр ойыншы алынған ілмекті аяқтайды және жүргізушінің сигналы бойынша қағаз парағын қайтадан сол жақтағы көршісіне береді. Сонымен, барлық сызбалар ойынның аяқталғаны туралы жетекші сигналға дейін шеңбер бойымен қозғалады. Содан кейін алынған суреттер қарастырылады. Біз сурет салуды бастаған алғашқы ойыншы не ойлағанын және не болғанын талқылаймыз. Ойын барлық балаларға өзін көрсетуге мүмкіндік береді, мұнда қиял ештеңеге байланысы болмайды. Бұл ойынды тіпті өте ұялшақ балалар да қуана ойнайды.

«Не өзгерді»

Мақсаты: топтық қарым-қатынас жақсартуға, топта өз эмоцияларын шығара білуге арналған тапсырма мен ойындар.

Ойыншылар екі топқа бөлінеді. Бір топ жасырушы, екіншісі болжайды. Болжаушылар бөлмеден шығады. Бөлмеде қалған ойыншылар сыртқы түріне бірнеше өзгерістер енгізеді. Мысалы, сіз біреудің сөмкесін иығыңызға ала аласыз немесе көйлегіңіздегі бір түймені шеше аласыз, шаш үлгіңізді өзгерте аласыз, орын ауыстыра аласыз. Ойыншылар дайын болған кезде, олар табушы топты бөлмеге шақырады. Ал олар басқа команда не өзгергенін болжауы керек. Содан кейін командалар орындарын ауыстырады. Ойынды тек команда ғана емес, тіпті жұп та ойнай алады.

«Көз қарасты ұстаныңыз»

Мақсаты: бұл ойын өзара түсіністікті дамытады.

Ойынды ересек адам жүргізеді. Ойыншылар кілемде немесе орындықтарда отырады. Жүргізуші ойыншыларға қарайды, содан кейін олардың біреуіне бірнеше сәтке көзін тоқтатады, оны өзіне шақырғандай. Сол мезетте жүргізушінің көзқарасы тоқтаған оқушы тұруы керек. Ойыншылардың міндеті-ойын жүргізушісі сізді қашан шақыратынын болжау. Содан кейін ойыншылар ойын ережелеріне түсінікті болған кезде, балалар ойынды жүргізеді және бір-бірін түсінуге тырысады. Ойынды тек балалар тобымен ғана емес, отбасында да ойнауға болады.

Қорытынды. Ұсынылып отырған ойындар мен тапсырмалар кешені тірек-қимыл аппараты зақымдалған балалардың әлеуметтік дағдыларын арттыруға үлкен үлес қосты. Негізгі өмірлік дағдылармен дұрыс қарым-қатынас құру нәтижесінде, балалар өзінің жарқын болашағын арттыра алды. Егер біз шынымен де, баламыздың не оқушылардың белгілі бір әлеуметтік, жеке, мәдени мүмкіндіктерінің дамыуын және үлкен өмірге нық қадам жасауын қаласақ, біз ата-ана ретінде немесе мұғалім ретінде баланың болашақ жай-күйін ойлауымыз қажет. Балаға академиялық дағдылардан бұрын өзін дұрыс ұстауы, дұрыс қарым-қатынас құра білуі және өз эмоцияларын басқара алуы мен оларды өз ретінде пайдалана алуы маңызды емес пе?

Әдебиеттер тізімі:

1. Ахметов С.Қ., Рымханова А.Р. Арнайы психология: Оқулық. - Алматы: ЖШС РПБК «Дәуір», 2011. - 264 б.
2. Архипова Е.Ф. Церебральды сал ауруы бар балалармен коррекциялық жұмыс (тілдік сөйлеуге дейінгі кезең)
3. Бадалян Л.О. Невропатология. - М.: Просвещение, 1982.
4. Босых В.Г., Павловская Н.Т. Спастикалық диплегия кезінде жоғарғы аяқ-қол функциясының бұзылуы: зерттеу және түзету // Түзету педагогикасы. — 2004. — №1 (3). — 52-59 бб.

Мейрашева А.Т., Карагандинский университет им. академика Е.А.Бөкетов, педагогический факультет, гр.ДФ-31-21(к)
(Кударина А.С., м.п.н., ст.преподаватель)

ФОРМИРОВАНИЕ ИНКЛЮЗИВНОЙ КУЛЬТУРЫ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

В современных условиях развития общества всё более актуальным становится вопрос создания образовательной среды, которая учитывает потребности каждого обучающегося, вне зависимости от его физических, психологических или социальных особенностей. Формирование инклюзивной культуры в образовательных учреждениях является важным шагом на пути к равноправному доступу к образованию, способствующему полноценной социальной интеграции и личностному развитию каждого ребёнка.

Инклюзивное образование основывается на принципах уважения к индивидуальным различиям, поддержки и взаимодействия, создавая условия, в которых каждый ученик чувствует себя частью школьного коллектива. Однако реализация данных принципов требует значительных усилий, изменений в подходах к обучению, подготовки педагогического состава и пересмотра традиционных моделей взаимодействия в учебной среде.

Инклюзивная культура представляет собой систему убеждений, ценностей и практик, направленных на обеспечение равных возможностей для всех участников образовательного процесса, независимо от их индивидуальных особенностей [1]. Она основывается на принятии и уважении разнообразия, включая физические, интеллектуальные, социальные, культурные, этнические и другие различия. Такое восприятие создаёт условия, в которых каждый учащийся чувствует себя частью коллектива и имеет возможность полноценно участвовать в образовательном процессе.

Принятие разнообразия является ключевым элементом инклюзивной культуры. Различия между людьми рассматриваются не как преграды, а как ценный ресурс, способный обогатить образовательную среду. Учащиеся с особыми образовательными потребностями, представители различных социальных слоёв и культур могут успешно обучаться и взаимодействовать, развивая свои уникальные способности [2].

Инклюзивная культура сосредоточена на обеспечении равенства возможностей. Это включает не только доступ к обучению, но и создание таких условий, при которых каждый учащийся может достигать успехов в учёбе. Для этого необходим индивидуальный подход, адаптация учебных материалов и внедрение вспомогательных технологий, которые делают образование доступным для всех.

Эмоциональная поддержка и уважение играют важную роль в создании инклюзивной среды. Каждый учащийся должен чувствовать себя принятым, уважаемым и поддерживаемым. Важным фактором здесь является пример педагогов, которые демонстрируют толерантность, эмпатию и открытость в общении с детьми.

Формирование инклюзивной культуры имеет огромное значение для образовательной среды. Она способствует социальной интеграции, формируя у учащихся понимание того, что общество должно быть инклюзивным для всех его членов. Дети учатся уважать различия, развивают эмпатию и строят доверительные отношения с окружающими. Кроме того, инклюзивная культура поддерживает личностное развитие учащихся, укрепляет их уверенность в себе и помогает формировать важные социальные навыки [4].

Внедрение инклюзивного подхода положительно сказывается на качестве образования. Оно требует использования современных методов обучения, технологий и подходов, которые создают более эффективную и адаптивную образовательную среду.

Компоненты инклюзивной культуры включают педагогические практики, адаптированные к потребностям различных категорий учащихся, создание доступной инфраструктуры, формирование доверительной и уважительной атмосферы в учебной среде, а также активное участие семьи и общества в образовательном процессе [3].

Педагоги играют ключевую роль в формировании инклюзивной культуры. Они должны обладать навыками работы с разнообразными группами учащихся, обеспечивать доступ к